

Omladinske radne akcije u Jugoslaviji

Relić, Vedran

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:582623>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

VEDRAN RELIĆ

OMLADINSKE RADNE AKCIJE U JUGOSLAVIJI

Završni rad

Pula, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

VEDRAN RELIĆ

OMLADINSKE RADNE AKCIJE U JUGOSLAVIJI

Završni rad

JMBAG:0303091629, redoviti student

Studijski smjer: preddiplomski studij povijesti

Predmet: Uvod u hrvatsku suvremenu povijest

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentor: izv. prof. dr. sc. Igor Duda

Pula, rujan 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Vedran Relić, kandidat za prvostupnika povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 26. rujna 2022.

Student

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Vedran Relić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Omladinske radne akcije u Jugoslaviji* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 26. rujna 2022.

Potpis

Sadržaj

UVOD	5
1. ORGANIZIRANJE AKCIJA I NASELJA.....	6
2. IDEOLOŠKA POZADINA	9
3. RADNI UČINAK	12
3.1. Izgradnja prometne infrastrukture	12
3.2. Organizacija rada	13
4. ŽIVOT NA RADNIM AKCIJAMA.....	17
5. SLOBODNO VRIJEME	19
IZVORI I LITERATURA	22
SAŽETAK	24
ABSTRACT	25

UVOD

Rad se bavi omladinskim radnim akcijama u socijalističkoj Jugoslaviji. U središte su stavljene nastanak akcija, njihova ideološka pozadina i tri primjera infrastrukturne izgradnje. Radne akcije imale su velik značaj za poratnu obnovu i izgradnju Jugoslavije, ali i poticanje zajedništva.

Ovaj završni rad na samome početku govori o organiziranju radnih akcija i radnih naselja. Poglavlje o ideološkoj pozadini reći će nešto o tome na koje se sve načine stvarao socijalistički čovjek, odnosno omladinac kroz takve akcije te prikazati kako se opravdavala najpoznatija parola „Mi gradimo prugu, pruga gradi nas“. Poglavlje o radnom učinku daje pregled nekih od najvažnijih radnih akcija, a to su Brčko – Banovići, Šamac – Sarajevo, Autoput „Bratstva i jedinstva“ i najmlađa dionica željezničke pruge Beograd – Bar. Osim navedenih tema, rad također prati način života te slobodno vrijeme na radnim akcijama na kojima nije sve bilo usmjereno samo na rad, nego se moglo malo i odmarati, odnosno aktivno provoditi slobodno vrijeme u raznim drugim aktivnostima.

Omladinske radne akcije do sada su relativno dobro istražene. U današnje vrijeme obnavlja se interes proučavanja omladinskih radnih akcija, kao što se vidi u posljednjih šest-sedam godina. U tom razdoblju javljaju se neki autori, poput Reane Senjković i Andree Matoševića, koji i dalje proučavaju omladinske radne akcije, a one postaju tema diplomskih radova u zemlji i inozemstvu. U istraživanju najviše su mi pomogla iskustva dviju akcijašica s kojima sam razgovarao primjenjujući metodu usmene povijesti. One su mi kroz razgovor opisale kako je izgledalo omladinsko naselje, kako su i na koje načine provodile slobodno vrijeme te kako je izgledao život na omladinskim radnim akcijama.

Mnogi građevinski rezultati omladinskih radnih akcija i danas postoje i služe svojoj svrsi. Važno je prepoznati takvu ostavštinu prošlih generacija te je očuvati za buduće naraštaje.

1. ORGANIZIRANJE AKCIJA I NASELJA

Omladinske radne akcije u Jugoslaviji nastaju još za vrijeme Drugog svjetskog rata kako bi se uspješnije organizirano život na slobodnom teritoriju i dala potpora partizanskim borbenim jedinicama. Krajem rata i u poraću njihov cilj je bio na što brži, bezbolniji i jednostavniji način obnoviti i izgraditi novostvorenu državu. Radne akcije nisu bile produkt Jugoslavije jer se slične akcije u 20. stoljeću organiziraju i u ostalim dijelovima svijeta, primjerice u Francuskoj i Velikoj Britaniji.¹ Jedna od prvih jugoslavenskih radnih akcija bila je odlazak djevojaka i mladića iz oslobođenih Užica u kolovozu 1941. godine prema Višegradu i Dobrunu na berbu kukuruza.² Najvećom radnom akcijom ratnog perioda smatra se popravak partizanske pruge Drvar-Ključ 1942. godine.³ Godine 1945. nakon što je završio Drugi svjetski rat Jugoslavija se nalazila u ruševinama i trebalo ju je što brže obnoviti.

Jedinice su tijekom rata bile formirane u okviru Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Jugoslavije (USAOJ), a i kasnije je za njihovu organizaciju ključna bila omladinska organizacija koja se naposljetku zvala Savez socijalističke omladine Jugoslavije (SSOJ).⁴ Omladinske radne akcije bile su najjednostavnija verzija ostvarivanja sovjetske petoljetke, odnosno najjednostavnijeg načina formiranja i obnove države nakon rata kroz besplatni oblik rada. Osim države, omladinske radne akcije stvarale su na neki način i nove generacije ljudi koji će biti okosnica i temelj nove poslijeratne Jugoslavije.

Za vrijeme velikih saveznih omladinskih radnih akcija u Jugoslaviji omladina je sudjelovala na 70 dionica, odnosno 1946. izgradili su prugu Brčko – Banovići, 1947. Šamac – Sarajevo i od 1948. do 1950. autoput Beograd – Zagreb.⁵ Više od milijun mladih sudjelovalo je na omladinskim radnim akcijama, a samo je autoput „Bratstva i jedinstva“ gradilo čak 250 000 mladih ljudi iz svih dijelova Jugoslavije. Bilo je to doba

---

¹ Matošević, Andrea, „Omladinske radne akcije: kontinuiteti i odmaci iz iskustva akcijaša“, *Traditiones*, 3., 2015., 94.

² Badovinac, Tomislav, „ORA“, znanstveni skup, Beograd, 2010., 25. Prema: Jovanović, Gorana, *Omladinske radne akcije u socijalističkoj Jugoslaviji*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016., 8.

³ Popović, Dragan, „Omladinske radne akcije kao ideološki (udarnički) turizam“, *Sunčana strana Jugoslavije. Povijest turizma u socijalizmu*, ur. Karin Taylor i Hannes Grandits, Zagreb, Srednja Europa, 2013., 289.

⁴ Šarić, Tatjana, Marijana Jukić, „Prilog proučavanja povijesne omladinske organizacije na temelju fonda Republičke konferencije Socijalističkog savjeta omladine Hrvatske“ (1942. – 1990.), *Arhivski vjesnik*, 1, 2013., 213.

⁵ Selinić, Slobodan, „Omladina gradi Jugoslaviju (Savezne omladinske radne akcije u Jugoslaviji 1946 - 1963)“, *Arhiv*, 1.- 2., 2005., 119.

kada je u Jugoslaviji vladao problem pod nazivom Rezolucija Informbiroa i sukob sa Staljinom. Prvog dana travnja 1948. oko 30 000 mladića i djevojaka stiglo je na jedno od gradilišta buduće autoceste kako bi bili raspoređeni u radna naselja.⁶

Nakon odrađenih prvih radnih akcija nizali su se kilometri novih cesta i deseci tisuća novih omladinaca gradili su Jugoslaviju. U šezdesetim godinama na radnim akcijama nije se moglo sresti osobe koja nije bila na jednom od gradilišta. Upravo su te šezdesete bile važne za izgradnju Zagreba, savskog nasipa i okolice.⁷ Kako je prolazilo vrijeme, odnosno nakon 1960., akcije se drugačije organiziraju. To znači da će se od tada ORA-e početi organizirati u ljetnim mjesecima jer će na neki način suvremena mehanizacija uvelike zamijeniti ljudsku snagu. Na primjer, u studenom 1971. organiziranje omladinske radne akcije se nastavilo.

Organizacija radnih akcija tekla je tako da su brigadiri kretali sa željezničke stanice, pjevajući, pod zastavom. Svaki od omladinaca bio je opremljen svakojakim knjigama, sportskim rekvizitima i glazbenim instrumentima, najčešće su nosili gitare. Također bili su opremljeni raznim drugim predmetima koji su im mogli biti od koristi za život u radnim naseljima. Dok su se odvijale radne akcije bilo je nemoguće susresti mladog čovjeka koji nije bio barem na nekoj od tih akcija.

Na putovanjima na radne akcije brigadiri su stvarali nova poznanstva i prve simpatije. Davala su se obećanja da će se tijekom radne akcije svi međusobno pomagati i družiti.

Brigadirski naselja većinom su se nalazila uzduž željezničke pruge, na udaljenosti otprilike šest kilometara, stoga su brigade imale gradilišta najdalje tri kilometra od naselja gdje se nalaze. Prvi dani po dolasku na akcije nisu prolazili u veselom raspoloženju jer, primjerice, stanice s razglasom koje su bile namijenjene prozivkama nisu bile spremne, nije bilo sportskih rekvizita tako da omladinci nisu imali isprva organizirano slobodno vrijeme.⁸

Omladinska radna naselja nisu bila jednake veličine, ovisila su o tome koliko će biti potrebno radnika na određenim dionicama, točnije koliko su velike dionice.

---

⁶ Vejzagić, Saša, *The Importance of youth labour actions in socialist Yugoslavia (1948.-1950.): A case study of the motorway "Brotherhood-Unity"*, CEU, Budimpešta, 2013., 48.

⁷ Jovanović, 9.

⁸ Supek, Rudi, *Omladina na putu bratstva: Psiho-sociologija radne akcije*, Mladost, Beograd, 1963., 37.–38.

Broj radnih brigada u pojedinim naseljima varirao je od tri pa sve do dvadeset. U ljetnim mjesecima, prosjek se kretao od šest do osam brigada po naseljima.⁹

Radne brigade su bile smještene u drvene barake, a za ljetnih su se mjeseci zbog povećanoga broja brigadira podizali šatori. U pregrađenim barakama s jedne strane nalazili su se mladići, s druge strane bile su djevojke. Spavaonice su morale biti čiste i uredne. Kako bi sve vezano uz higijenu i čistoću prošlo u najboljem redu, za to je bio zadužen poseban brigadir. Naravno, za što bolju ocjenu brigadira na omladinskoj radnoj akciji bila je važna upravo higijena. Kreveti u bungalovima bili su na kat. Naselja su se najčešće nalazila uz pruge, ali na samome ulazu u naselje stajala je rampa.¹⁰

Naselje se često nalazilo uz šumu, koja je u vrućim ljetnim mjesecima služila kao prirodni hlad. Svako radničko naselje imalo je nekoliko vrlo važnih objekata, a to su stambene barake za omladince, barake za štab, blagovaonica s kuhinjom, ambulanta, spremište za hranu i ekonomat, baraka s društvenim prostorijama, praonice i kupaonice, muške su bile odijeljene od ženskih, te nužnici, koji su se nalazili podalje od naselja.¹¹

Brigadiri i brigadirke bili su odlična zdravlja i prolazili redovite kontrole: "Kada smo došli na radnu akciju svatko od nas je morao proći sistematske preglede, a kasnije smo morali minimalno jednom tjedno imati preglede kako bi se u što većoj mjeri smanjio utjecaj bolesti u radnim brigadama, kojih je u to doba bilo podosta."¹²

---

⁹ Isto, 38.

¹⁰ Isto, 39.

¹¹ Isto.

¹² Sudionica ORA (D.L., 1947.), razgovor 4. kolovoza 2022.

2. IDEOLOŠKA POZADINA

Tito, Narodnooslobodilačka borba, bratstvo i jedinstvo, samoupravljanje i nesvrstanost kameni su temeljci jugoslavenskoga socijalističkog društva i države.¹³ Temelji ovakvoga društva ne bi imali smisla bez novih graditelja koji bi nastavljali tamo gdje je prethodni naraštaj stao. Pet kamena temeljaca trebalo je dobiti novo živo vezivno tkivo koje bi predstavljalo temelj društva. Bila su to djeca, članovi Saveza pionira Jugoslavije. Savez pionira služio je kao poveznica između škole i zajednice, nastavnih i izvannastavnih aktivnosti. Bratstvo i jedinstvo jugoslavenskih naroda i narodnosti bilo je stalni motiv pionirskih zavjeta, kao i omladinskih radnih akcija. Omladinske radne akcije od svoga samog početka smatrane su svojevrsnom školom socijalizma. One su zapravo bile mjesta gdje se trebalo poštovati i njegovati bratstvo i jedinstvo kao najbolji način na koji se narodi Jugoslavije mogu upoznati. To se najviše odnosilo na mlade ljude koji su stup i temelj novostvorene Jugoslavije i nada za njenu budućnost. Na omladinskim radnim akcijama se koristila prilika kako bi se na što veći način štovao lik i djelo Josipa Broza Tita. ORA je bila obogaćivanje i stalno stvaranje novih vrijednosti. Dobrovoljni rad bogatio je metode rada i sadržaj akcija. Upravo prvom poslijeratnom radnom akcijom na pruzi Brčko – Banovići omladinska organizacija, smatralo se, postaje bedem novog socijalističkog društva.¹⁴

Rudi Supek još je ranih šezdesetih pojasnio značenje ostvarivanja društveno-političkog karaktera akcija: mlade generacije su pomoću akcija dodatno društveno osviještene, a težište je stavljano na međuljudske odnose.¹⁵

Stvoren je ideal novog socijalističkog čovjeka koji je trebao predstavljati uzor za svakog radnog čovjeka socijalističke države. Partijski je govor tijekom prvih poslijeratnih godina prožet riječima o udarništvu i njenoj mobilizaciji. Biti udarnik označavalo je visoku svijest, rad za zajednicu i bolje sutra za cijelu Jugoslaviju. Udarnik je osviještenu novi čovjek, sazidan na idealima Partije i socijalizma; svjestan da pored države gradi i njenu temeljnu vrijednost.¹⁶

---

¹³ Duda, Igor, "Kameni temeljci. Stupovi jugoslavenskoga društva i pioniri kao mali socijalistički ljudi", *Stvaranje socijalističkog čovjeka. Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*, ur. Igor Duda, Srednja Europa i Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2017., 23.

¹⁴ Muratović, Milorad, "Tito, omladina, akcija", *Brčko Omladinska pruga Banovići '46*, ur. Nedžad Čamdžić, Centar društvenih aktivnosti RK SSO BiH, Tuzla, 1986., 11.

¹⁵ Supek, 93.

¹⁶ Matošević, Andrea *Socijalizam s udarničkim licem*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zagreb, Pula, 2011., 220.

Prvenstveno rad na omladinskim radnim akcijama bio je dobrovoljan. Odnosno bolje rečeno, to je bio rad specifičnog obrazovnog, ideološkog i društveno-kulturnog karaktera. Omladinski rad je promovirao i odgovornost mladih ljudi, kako bi ti oni u mladoj i odrasloj dobi bili odgovorni te sudjelovali u društvu i stvarali nove socijalističke društvene vrijednosti. „Najbolji dokaz uspjeha tako zamišljenih radnih akcija vjerojatno je upravo manjak, odnosno gotovo potpuno nepostojeći osjećaj indiferentnosti akcijaša naspram tih jednomjesečnih ili višemjesečnih boravaka izvan vlastiti mjesta prebivanja.“¹⁷

Prilikom samoga početka provedbe omladinskih radnih akcija tako mladim ljudima ponekad se nije bilo lako odvojiti od svoje obitelji, ali su ipak odlazili na njih.¹⁸ Naravno, bio je tu i problem oko toga da su mlađe generacije promijenile dotadašnja shvaćanja oko dolazaka i samoga sudjelovanja na radnim akcijama, naime mlađe generacije kako je vrijeme prolazilo sve manje su imale interesa za odlazak. Tako da je Partija na neki način morala ponovno privući mlade. Taj pristup Partije je otvorio put prema transformaciji ORA-e, koja se kao takva borila sa strjelovitim smanjenjem interesa za takvom vrstom događanja.¹⁹

Kao najvažniju stavku treba istaknuti kako su ORA-e bile prije svega dobrovoljne. Dobrovoljan odlazak usmjerava očekivanja prema političkoj promociji, lakšem upisu na željene studije ili bilo kakvom napredovanju na poslu. Na poslijeratnim akcijama bilo je samo prijetnji zakonskom odgovornošću u slučaju neodazivanja na dobrovoljni rad. Prije svega, na lokalnim radnim akcijama vlast je pretpostavila broj mladih ljudi koji će doći na radnu akciju.²⁰

Ukoliko bi došlo do toga da mladi ne žele, odnosno bojkotiraju odlazak na radne akcije, takve probleme rješavalo se na zasjedanjima Centralnog vijeća Narodne omladine Jugoslavije. Naravno bilo je onih koji su izbjegavali odlazak na radnu akciju, njima se bavila lokalna organizacija, dok se s onima koji s namjerom nisu otišli na radne akcije bavio Centralni komitet Narodne omladine Jugoslavije (CK NOJ).

---

¹⁷ Matošević, Andrea „Posrednici u stvaranju socijalističkih ljudi na omladinskim radnim akcijama: Utopija, dijalektika i vrijeme“, *Stvaranje socijalističkoga čovjeka. Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*, ur. Igor Duda, Srednja Europa, Sveučilište Jurja Dobrile, Zagreb, Pula, 2017., 84.

¹⁸ Sudionica ORA (D.L., 1947.), razgovor 4. kolovoza 2022.

¹⁹ Popović, 297.-298.

²⁰ Senjković, Reana, *Svaki dan pobjeda: Kultura omladinskih radnih akcija*, Srednja Europa, Zagreb, 2016., 45.

ORA je služila i u svrhu preodgoja mladih delikvenata. Najčešće su to bila djeca iz popravnih domova. Prvo je bilo potrebno dokazati da će štićenici popravnih domova moći uspješno funkcionirati na radnoj akciji. Ispitivanjem tih maloljetnika htjelo se doznati hoće li se grupa pitomaca integrirati na uvjete života i rada na radnoj akciji, jesu li brigadiri konformisti i u kolikoj mjeri te imaju li ugrađen sustav predrasuda prema delikventima, elemente integracije i adaptacije, imaju li predrasude prema maloljetnim delikventima i kakvi odnosi vladaju među brigadirima i štićenicima, kako će se sudjelovanje na radnim akcijama odraziti na njihovo ponašanje.²¹

---

²¹ Grgić-Bigović, Jasna, Boris Hudina, Mladen Knežević, *Maloljetni delikventi i radne akcije*, Centar za društvene djelatnosti Saveza socijalističke omladine Hrvatske, Zagreb, 1978., 7.

3. RADNI UČINAK

3.1. Izgradnja prometne infrastrukture

Prva poslijeratna radna akcija bila je pruga Brčko-Banovići, koja je izgrađena 1948. godine, te je bila jedna od najvećih radnih akcija u povijesti Jugoslavije. Prugu je gradila omladina. Dana 1. travnja 1946. počinju radovi na pruzi dugoj 92 kilometra u sjevernoj Bosni. Izgradnja počinje 1. svibnja i traje sve do 7. studenog 1946. godine. Ova pruga imat će poseban značaj jer je državi bio potreban ugljen za proizvodnju. Uz to, izgrađena pruga pridonosit će distribuciji soli.²² Tijekom izgradnje pruge iskopano je milijun kubika zemlje i isto toliko kamena. Izgrađena su također i dva tunela duljine 667 metara i 22 mosta, ukupne duljine 445 metara.²³ Pruga je izgrađena u rekordnom roku što je uvjetovalo izuzetan fizički napor, međutim umor je bio velika prekretnica u izvršavanju ostalih obaveza. Vlasti su prugu predviđale graditi još u doba trajanja rata, no smatralo se kako bi za izgradnju bile potrebne pune tri godine. Smatralo se da bi, s tadašnjim ekonomskim stanjem u državi, izgradnja takve pruge bila brzo i lako izvediva.

Druga po redu omladinska radna akcija bila je izgradnja željezničke pruge Šamac – Sarajevo. Dana 1. travnja 1947. krenula je izgradnja dolinom rijeke Bosne. Pruga je bila dužine 242 kilometra izgrađena za sedam i pol mjeseci i predana na uporabu 16. studenog 1947. godine. Jugoslaveni su izgradili prugu prije obećanog roka.²⁴

Izgradnja autoputa Bratstvo – Jedinstvo, glasi za jedan od najvećih poduhvata dotad u Jugoslaviji. Autoput je smatran sinonimom za omladinski dobrovoljni rad.²⁵ Ruta je povezivala Jesenice, Ljubljanu, Novo Mesto, Brežice, Zagreb, Slavonski Brod, Vinkovce i Beograd. Na izgradnji ove prometnice sudjelovalo je sve ukupno 500.000 djevojaka i mladića, koji su bili raspoređeni u stotine brigada. Cilj ove, kao i ostalih akcija bio je prije svega zaposliti i zblížiti Jugoslavene. Autocesta je bila jedna od najvećih prometnih infrastrukture koje je stvorila Jugoslavija.²⁶ Gradnja je počela s

---

²² Jovanović, 29.

²³ Isto.

²⁴ Petrović, Savo, "I Kanađani su pjevali 'Šamac – Sarajevo, to je naša meta'", <https://www.xxzmagazin.com/i-kanadani-su-pjevali-samac-sarajevo-to-je-nasa-meta>, 4.8.2022.

²⁵ Jauković, Radojica, *Autoput Bratstvo – Jedinstvo, od Beograda do Đevđelije*, Društvo za puteve Srbije, Beograd, 1969., 2.

²⁶ Popović, 290.

otprilike 400.000 brigadira, ali već 1949. se broj popeo na skoro dva milijuna.²⁷ Prilikom izgradnje dionice Beograd-Zagreb od mladih se zahtijevala velika požrtvovnost. Najveći dio mladih dolazio je sa sela, koja su davala dobar postotak nekvalificirane radne snage. Sudionici su bili različite dobi, vjere i nacionalnosti.

Pripreme za izgradnju pruge Beograd-Bar počele su u jesen 1970. pri čemu se nailazilo na dosta prepreka, od kojih je najteža bila manjak novca. Kako bi se pomoglo da što prije počnu radovi, bilo je potrebno u što većoj mjeri financijski pomoći. Vijest o financijskom stanju se u državi brzo proširila pa su se mladi u što većoj mjeri prijavljivali. Na kraju svega toga donesena je odluka kako se rad obustavlja do 11. lipnja 1971. godine. Željeznička pruga svečano je otvorena u Prijepolju, uz prisutnost oko devet brigada, s petstotinjak mladih brigadira. Omladinska radna akcija u 1973. imala je dva glavna cilja. Prvi je bio da se na neki način pokuša vratiti povjerenje među mlade i da se popravi stanje ORA-e od prethodnih godina. Drugi cilj je bio dokazati da se u buduću ORA može brzo i jednostavno organizirati, tim više jer je početak ove akcije bio loš. Na zahtjev investitora počela je 1975. izgradnja posljednje dionice pruge. Govorilo se tada kako je počela posljednja smjena, odnosno posljednja godina rada na pruzi. U trajanju od pet godina prugu je gradilo 12.000 brigadira u 234 brigade. Završetkom ove pruge krajem 1976. završava se i petogodišnje poglavlje o ORA Beograd-Bar.²⁸ Na primjer, u studenom 1971. organiziranje omladinske radne akcije se nastavilo. ORA Beograd-Bar brojila je oko 5000 brigadira sastavljenih u 83 radne brigade. Gledajući početak radne akcije vidi se kako je pristup organizaciji brigade kasnijih godina bio bolje pripremljen nego pred sam početak, što je uvelike olakšalo život i rad novih akcijaša.

3.2. Organizacija rada

Za vrijeme rata, u ekonomskom smislu, izgradnja pruge u nekoliko mjeseci djelovala je brzom i isplativom državnom investicijom. Od kotareva se tražilo da na rad pošalju samo najbolje omladince koji su i prije samih akcija isticali u radnim natjecanjima i na taj način stjecali status udarnika. Okružni su odbori morali jednom članu sekretarijata dati posao vođenja brige o pripremanju jedinica za akciju. On je

---

²⁷ Goda, Frederik, Zlatko Stojković, Dalibor Tomić, „ORA 1946 – 1964.: autoput Bratstvo – Jedinstvo“, *Bilten Udruženja Naša Jugoslavija*, 2, 2011., 14.

²⁸ Isto, 51.

trebao biti sudionik u stvaranju privremenog štaba brigade koji je nadzirao određeni broj mladih toga kotara. Omladinci su mogli biti birani na zasjedanjima koja su se održavale po selima nakon kojih je uslijedio liječnički pregled. Dodatno je odabran i privremeni štab čete koji bi nadzirao omladinca u pripremama za rad na pruzi. Zatim je odrađena smotra čete na kojoj se saznao broj omladinaca koji će otići na rad te je izvještaj bio poslan okružnom odboru mjesta koji ga je pak uputio Centralnom odboru na lokaciji održavanja radne akcije. Prije odlaska održavala se smotra brigade na kojoj bi bilo utvrđeno jesu li sva pravila poštivana, a omladincima su davali zadnje napatke o radu koji ih čeka. Zadnja obaveza okružnog odbora je bila osigurati prijevoz radne snage do mjesta gdje je postavljen radni logor.²⁹ Štab brigade sastojao se od komandanta koji je obavezno bio član sekretarijata Okružnog odbora, dok su ostali trebali biti članovi sekretarijata kotarskih odbora. Sve su jedinice trebale biti organizirane prema pravilniku, odnosno da svaka četa i brigada ima rukovodioca kulturno-prosvjetnog rada, predvojničku obuku, liječnika, intendanta koji brine o svemu vezanom za kuhinju te također rukovodioca za fiskulturu. Administrativni dio posla obavljali su selektirani ljudi i vodili su bilješke prema formularima Centralnog odbora USAOJ-a. Brigade koje su radile na pruzi Brčko-Banovići stvorene su od pet do sedam četa dok je u svakoj četi bilo između 35 i 50 omladinaca. Prije početka radne akcije bilo je potrebno izvršiti mobilizaciju dvije skupine od ukupno 24.000 omladinaca, koji su trebali dolaziti iz svih dijelova države.³⁰

Hrvatska je morala dati 3000 dobrovoljaca raspoređenih u 12 brigada. Tako da su pojedini krajevi Hrvatske trebali poslati po nekoliko brigada na radnu akciju. U jednu skupinu bilo su slano isključivo seosko stanovništvo, dok su u drugoj skupini bili srednjoškolski uzrasti. Razlog takvoj vrsti novačenju bila je veća potreba sela za radnom snagom prilikom ljetnih sjetvi, stoga su u većini slučajeva bili angažirani u kasnijim mjesecima. Nakon što su brigadiri prikupljeni, trebalo ih je rasporediti. Jedna je grupa radila od 1. travnja do 1. srpnja, dok je druga radila od 1. srpnja do 1. rujna.³¹

Težilo se tome da u jednoj četi budu na okupu omladinci iz jednog kotara. Između četa i brigada nije bilo nikakvih rukovodstava već je svim četama rukovodio

---

²⁹ Gojković, Dina, *Savezne omladinske radne akcije u Jugoslaviji 1945.-1955.*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2017., 45.

³⁰ Isto.

³¹ Nametak, Muhamed, „Uloga ORA u stvaranju socijalističkog društva u BiH (1945 - 1952)“, *Časopis za suvremenu povijest*, 3, 2014., 439.

direktno štab brigade, a izuzeci su bili mogući samo gdje je to posao zahtijevao. Tako su za akciju većinom bili angažirani omladinci u najvišoj fizičkoj spremi i stariji od 16 godina. Smatralo se da bi djevojke trebale dobivati lakše poslove od svojih drugova.

Ljeto je znalo biti dosta kišno, tako da se radilo svaki drugi ili čak treći dan. Kako bi što prije pruga bila gotova, mladim momcima i djevojkama dolazili su pomoći djevojke i momci iz inozemstva. Mladi su najčešće dolazili iz Finske, Danske, Norveške, Mađarske, pa čak i iz daleke Kanade. Dok su radili na radnoj akciji mladi ljudi iz inozemstva imali su samo riječi hvale.³² Svaki mladi brigadir ili brigadirka koja se istaknula na radnoj akciji kasnije su bili primljeni u Savez komunista u mjestima gdje žive.

Radne akcije organizirane su tako što je CK SOJ u dogovoru s ostalim republičkim komitetima imenovao članove Glavnog štaba ORB-a, komandante i zamjenike.³³ U stožeru se izvršila podjela rada, što je značilo da je svaki član određenog stožera bio odgovoran za svoj sektor rada. Glavni stožer omladinskih brigada bio je odgovoran za osiguranje mladih brigadira, tj. bavio se organiziranjem rada po smjenama, dogovarao prijevoz radnika do područja na kojem se radi te samu organizaciju ostalih slobodnih aktivnosti. Najvažnije je bilo sačuvati materijal i spriječiti disciplinske prekršaje. Nije bio cilj samo raditi udarnički, nego i ponašati se prikladno.

Mladi omladinci su obično radili oko šest sati dnevno, ali učinak je bio jako velik jer su mnogi prebacili svoje norme, što se vidi iz toga da je u prosjeku norma na izgradnji autoputa „Bratstva i jedinstva“, točnije dionici Beograd-Đevđelija bila premašena za čak 34% u odnosu na druge.³⁴

Nakon što je puštena u pogon, u Prijepolje su dolazile redom brigade iz Beograda i Cetinja te iz zapadne Srbije. Bilo je također slučajeva da su radne brigade došle nekompletne te su naknadno omladinci dolazili na radnu akciju.³⁵ Kada su došli na radnu akciju omladinci su bili smješteni po raznim šatorima i školama. Najveći problem bila je hrana, društvene aktivnosti i međusobni odnos između omladinaca. Čest problem bio je da su mladi akcijaši bili neodgovorni i slabo su se

---

³² Mihailović, Srećko, Milomir Kragović, *Pruga mladosti*, Republička konferencija Saveza socijalističke omladine Srbije, Beograd, 1976., 36.

³³ Jauković, 4.

³⁴ Isto.

³⁵ Mihailović, Kragović, 25.

zalagali na trasi.³⁶ Tako da je dolazilo do toga da su se mnogi akcijaši teško uklapali u sredinu. Čak dvadesetak akcijaša bilo je isključeno ili je čak dobrovoljno otišlo s radne akcije.

---

³⁶ Isto.

4. ŽIVOT NA RADNIM AKCIJAMA

Nakon 1968. na radnim akcijama bilo je sve manje napora. Sve važnije postajalo je pitanje o životu mladih na radnim akcijama, u kojoj mjeri su bili zadovoljni te kakvi su im bili opći uvjeti. Život akcijaša nije bio lak.

Jedan uobičajen radni dan, prema riječima sudionice radne akcije autoputa „Bratstva i jedinstva“, tekao je ovako:

„Dok sam bila na radnoj akciji svako jutro nas je budila pjesma brigade Od Vardara pa do Triglava. Buđenje je obično u 7 sati, uz obavezno postrojavanje ispred zastave moje brigade. Nakon toga smo dobivali planove što će se taj dan raditi. Najčešće se radilo do 14 sati pa smo do tada dobivali i planove. Nakon što smo dobili planove odlazili smo na trasu s alatom i svim potrebnim za taj dan. Radilo se sve do ručka, a nakon ručka su bile sve moguće slobodne aktivnosti sve do navečer do otprilike 19 sati. Nakon slobodnih aktivnosti bilo je vrijeme za večeru, poslije koje je došlo vrijeme za druženje, najčešće uz logorsku vatru. Druženje je potrajalo sve do 22 sata, nakon toga ide gašenje svjetala i odlazak na spavanje.“³⁷

Druga sudionica radne akcije Sava '84. također govori o životu na radnim akcijama, po njenim sjećanjima život je izgledao ovako:

„Što se tiče buđenja svima nam se bilo teško probuditi ranije jer smo voljeli duže spavati. Buđenje je bilo, koliko se sjećam, oko 6 sati. Nakon što smo obavili osobnu higijenu slijedilo je postrojavanje vani, podizanje zastave i poslije toga išao je doručak. Nakon doručka išlo se na trasu, gdje smo bili sve do ručka. Zanimljivo je također bilo kako je svaka omladinska brigada imala svoj pozdrav.“³⁸

Ima i drugačijih iskustava, ponekad su se morali buditi ranije, ponekad je nakon buđenja i obavljanja osobne higijene bilo nužno obaviti tjelovježbu, pa se onda išlo na doručak. Nakon obavljenog doručka skupljali su sav alat koji im je bio potreban i onda odlazili na trasu. Djevojke nisu radile ništa posebno, već kada je trebalo nosile su vodu jer kako su bili vrući ljetni mjeseci bilo je dosta žednih usta kojima je voda bila prijeko potrebna. Osim donošenja vode mlade omladinke nosile su i užine ostalima, koje su se često sastojale od kruha s pekmezom od šljiva ili od kruha s posoljenom masti, a kadikad je bilo malo stavljeno i crvene paprike, kako bi mast dobila boju i malo bolji okus. Nakon rada odlazilo se na ručak, a poslije se malo

---

³⁷ Sudionica ORA (D.L., 1947.), razgovor 4. kolovoza 2022.

³⁸ Sudionica ORA (G.L., 1968.), razgovor 4. kolovoza 2022.

odmaralo te odlazilo raditi na još sat ili dva. Zatim se odlazilo na večeru poslije koje je slijedio odmor uz logorsku vatru i gitaru.

No, na omladinskim radnim akcijama nije sve bilo idilično. Često se pojavljivao problem oko opskrbe vodom. Na početku mjeseca rujna bez košulje na pruzi je bilo 25% brigadira, dok ih je samo s jednom košuljom bilo njih 55%, a ostatak ljudi, odnosno njih 20% imali su dvije košulje.³⁹ Kako se uz vodu veže, vodeći problem je bila i higijena, kupanje se obavljalo samo tri puta mjesečno. Kako je voda bila najveći mogući problem prikazuju to i radne akcije 1958. na autoputu Zagreb – Ljubljana, gdje je trećina ukupnih uzoraka vode, koje su nadređeni poslali na analizu, bila zagađena. Na ORA-i na Sutjesci 1962. mlade brigadire dočekalo je nekoliko čistih česmi, iz kojih su mogli bezbrižno piti i koristiti tu vodu.⁴⁰ Osim problema s vodom, akcijaši su imali problem sa spavanjem, bolje rečeno imali su nedovoljan broj deka s kojima su se mogli pokrivati, odnosno uvelike im je kasnila isporuka tih deka. Kako nisu imali dovoljno deka u većini slučajeva omladinci su se morali pokrivati slamom.⁴¹

Budući da su se radne akcije organizirale i u siromašnijim krajevima, hrana je u takvim dijelovima zemlje bila dosta oskudna. Problem oko prehrane uzela su u obzir i rukovodeća tijela Saveza omladine Jugoslavije (SOJ) te su, kako bi objasnila problem oko prehrane, uzela za primjer prehranu brigadira i onu u studentskim menzama, bez obzira na to što su radili oko šest sati dnevno. Zaključilo se kako je jedan omladinac dobio značajno goru kvalitetu hrane negoli student u menzi.⁴²

Na pruzi Šamac – Sarajevo 1947. javljalo se dosta slučajeva zdravstvenih problema. Najgore je bilo u vrućim ljetnim mjesecima, u srpnju i kolovozu. Od bolesti su se često javljali dizenterija i enterokolitis. Dizenterija je počela prijetiti u srpnju, a pogodovalo joj je to što se u takvim prilikama na radnim akcijama nužda vršila svugdje. Oboljelih od dizenterije 1947. godine bilo je 549 u srpnju, a u kolovozu 536. Od enterokolitisa je oboljelo u srpnju 4051, dok ih je u kolovozu oboljelo 3591.⁴³ Nakon dizenterije pojavio se tifus koji je krenuo iz Slavenskog Broda. Bilo je 157 oboljelih od tifusa te oko 12000 sudionika koji su bili zaraženi nekom od mnogih drugih bolesti.⁴⁴

---

³⁹ Mihailović, Kragović, 120.

⁴⁰ Isto.

⁴¹ Isto.

⁴² Isto, 123.

⁴³ Selinić, 125.

⁴⁴ Isto.

5. SLOBODNO VRIJEME

Omladinske radne akcije nisu bile samo formalnost, odnosno samo puki rad, nego i mjesto zabave. Najvažnija stavka u vezi slobodnog vremena bila su natjecanja. „Natjecanja su bila jedno od najvažnijih i osnovnih obilježja na omladinskim radnim akcijama. Tako da su na taj način mladi najčešće provodili vrijeme kada su imali slobodno vrijeme. Na početku valja napomenuti kako je svaki omladinac htio biti najbolji, najjači, te napraviti ili pokazati što on zapravo može. U to doba mladima je to bila najvažnija briga. Na omladinskim radnim akcijama radne brigade, čete i radne grupe su se, naravno, međusobno natjecale. Osim toga što sam navela, natjecali su se međusobno omladinci i iz različitih naselja. Naravno bilo je i različitosti. Istakla bih kako smo na ORA-i imali stvarno velik izbor na koji način smo mogli provesti slobodno vrijeme tamo. U slobodno vrijeme bilo je mogućnosti da polažemo vozački ispit. Recimo, ako je netko bio nadaren u fotografiji, mogao je to zabilježiti i fotoaparatom, za to su bile zadužene razne grupe fotografa. Osim toga, imali smo priliku naučiti recimo jedan strani jezik i naravno sve oblike sportskih igara. Ali naravno, kako to u puno slučajeva bude, bilo je i onih koji su htjeli to sabotirati, ali im nije uspjelo.“⁴⁵

Sam princip natjecanja nije se mijenjao od samog početka omladinskih radnih akcija, odnosno od 1946. godine. Osnovni cilj natjecanja bio je da se na svaki mogući način povećava kvantiteta i kvaliteta svega napravljenoga, odnosno masovnost nekih od mnogobrojnih aktivnosti na akcijama, ali valja napomenuti kako su upravo te aktivnosti ponekad bile predmet brojnih nesporazuma pa čak i sukoba između omladinaca.⁴⁶

Mnogobrojni mladići i djevojke sudjelovali su na takvim masovnim natjecanjima gdje su se natjecali za značku po imenu ZREN što je bila skraćenica „Za republiku naprijed!“. ZREN je predstavljalo sve ono što se može ubrojiti u kategoriju bilo koje rekreativne aktivnosti. Osim toga na ORA-i su se dodjeljivale značke za najboljeg brigadira, tako se i za sportske aktivnosti dodjeljivala ZREN

---

⁴⁵ Sudionica ORA (G.L.,1968.), razgovor 4. kolovoza 2022

⁴⁶ Mihailović, Kragović, 130.

značka. Bilo je natjecanja različitim sportskim disciplinama. Mogla se osvojiti zlatna, srebrna i brončana medalja. Brigadiri su prisustvovali i na proljetnom krosu.⁴⁷

Sljedeća vrsta aktivnosti bila je kulturno-povijesna djelatnost koja je bila među najbolje organiziranim slobodnim aktivnostima na omladinskim radnim akcijama. Upravo na takvim kulturnim manifestacijama smatralo se kako tadašnje društvo, odnosno brigadirke i brigadiri, smatra radne akcije jako vrijednima te s kolikim su zadovoljstvom ansambli i kulturni radnici posjećivali omladince. Naravno, bio je i velik broj predavanja koja su imala politički karakter. Veličao se politički sustav, govorilo se o selu i o poljoprivredi, što je bilo prilagođenu seoskom sastavu brigada. Cilj svega toga bio je da što više mladih u što većem broju sudjeluje u različitim aktivnostima. Kulturno-povijesne djelatnosti imale su najraznovrsnija sredstva. Kako bi se mogli baviti takvim slobodnim vremenom izgrađivane su pozornice u naseljima, panoi za bilo novosti i izložbe, nabavljana oprema za projekcije filmova. Brigadiri su posjedovali i knjižnicu s otprilike 12000 knjiga.

Mladi su sudjelovali na raznim smotrama i festivalima, gledali filmove, čitali knjige, bavili su se sportom i plesali kolo. Naravno, bilo je i ostalih aktivnosti poput izvođenja mađioničarskih predstava i posjeta raznih pjevača i bendova.⁴⁸ Osim toga, odmah nakon rata vrlo je bilo bitno potaknuti pismenost kod mladih ljudi, jer znamo da je velik broj osoba bio nepismen. Kako bi se to smanjilo velik broj mladih je uređivao zidne novine.

---

⁴⁷ Isto, 101.

⁴⁸ Senjković, Reana, *Omladinske radne akcije. Dizajn ideologije*, Umjetnička organizacija Kultura umjetnosti, Zagreb, 2017., 14.

ZAKLJUČAK

Radne akcije započele su početkom 1940-ih, a završile krajem 1980-ih godina. Promovirale su ideologiju novonastale države i novog socijalističkog čovjeka. Odigrale su veliku ulogu u odgoju i usmjeravanju mladih u duhu socijalizma. Imale su enorman utjecaj na svim razinama društva, ali većinom gdje su bili mladi. Gradnjom pruga omladinci su prije svega izgrađivali sebe, a tek onda su stvarali novu državu jer je prvo morala biti stvorena osobnost čovjeka. Pruge su uvelike pokazale koliko je zapravo velika socijalistička Jugoslavija i da se s njima može povezati država od Slovenije pa sve do Makedonije.

Život izvan rada na radnim akcijama daje pregled svega što se događalo izvan trase rada, ali kako je vrijeme odmicalo život na radnim akcijama bio je sve lakši jer su pojedinu ljudsku snagu zamijenili strojevi, koji i dan danas olakšavaju posao. Slobodno vrijeme koristilo je omladincima kako bi nakratko pobjegli od tadašnje svakodnevice i približili se jedan drugome jer prilikom izgradnje se to nije moglo ostvariti. Vještine stečene na akcijama mladima su bile korisne pri daljnjem radu i zapošljavanju.

Danas se na akcije gleda kao na jedan od možda najljepših perioda i iskustava koje su mladi ljudi mogli doživjeti u svome životu. Mladi su se formirali u osobe koje su znale cijeliti rad i trud te stvorile bratstvo i jedinstvo među tako sličnim, a opet različitim narodima.

Danas bi se radne akcije mogle usporediti s volonterskim radom, no on je u Hrvatskoj poprilično nerasprostranjen. Možda je razlog nedostatak pravih pokretačkih motiva kojih u vrijeme Jugoslavije nije nedostajalo. Radne akcije na početku su bile veoma popularne, a današnje generacije ne znaju koja su sve postignuća uspjele ostvariti generacije iste starosne dobi u nekadašnjoj Jugoslaviji. Zaboravlja se na pretke i početke, a bez njih nema nade u uspješnu budućnost.

IZVORI I LITERATURA

Izvori

1. Sudionica ORA (D.L., 1947.), razgovor 4. kolovoza 2022.
2. Sudionica ORA (G.L.,1968.), razgovor 4. kolovoza 2022.

Literatura

1. Duda, Igor, "Kameni temeljci. Stupovi jugoslavenskoga društva i pioniri kao mali socijalistički ljudi", *Stvaranje socijalističkog čovjeka. Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*, ur. Igor Duda, Srednja Europa i Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2017., 5.-245.
2. Goda, Frederik, Zlatko Stojković, Dalibor Tomić, „ORA 1946 – 1964.: autoput Bratstvo – Jedinstvo“, *Bilten Udruženja Naša Jugoslavija*, 2, 2011., 5.-75.
3. Gojković, Dina, *Savezne omladinske radne akcije u Jugoslaviji 1945.-1955.*, Sveučilište Jurja Dobrile, Pula, 2017.
4. Grgić-Bigović, Jasna, Boris Hudina, Mladen Knežević, *Maloljetni delikventi i radne akcije*, Cenatr za društvene djelatnosti Saveza socijalističke omladine Hrvatske, Zagreb, 1978.
5. Kragović, Milomir, Branko Gavrić, *Srce ište gradilište*, Mladost i Prosvetni pregled, Beograd,1984.
6. Jauković, Radojica, *Autoput Bratstvo - Jedinstvo, od Beograda do Đevđelije*, Društvo za puteve Srbije, Beograd,1969.
7. Jovanović, Gorana, *Omladinske radne akcije u socijalističkoj Jugoslaviji*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016.
8. Matošević, Andrea, *Socijalizam s udarničkim licem*, Institut za etnologiju i folkloristiku , Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2015.
9. Matošević, Andrea, „Omladinske radne akcije: kontinuiteti i odmaci iz iskustva akcijaša“, *Traditiones*, 3, 2015., 93.-113.
10. Matošević, Andrea, „Posrednici u stvaranju socijalističkih ljudi na omladinskim radnim akcijama: Utopija, dijalektika i vrijeme“, *Stvaranje socijalističkoga čovjeka. Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*, ur. Igor Duda, Srednja Europa i Sveučilište Jurja Dobrile, Zagreb i Pula, 2017., 83.

11. Mihailović, Srećko, Milomir Kragović, "Pruga mladost", Republička konferencija saveza socijalističke omladine Srbije, Beograd, 1976.
12. Nametak, Muhamed, „Uloga ORA u stvaranju socijalističkog društva u BiH (1945 - 1952)“, *Časopis za suvremenu povijest*, 3 ,2014., 437.-452.
13. Popović, Dragan, „Omladinske radne akcije kao ideološki (udarnički) turizam“, *Sunčana strana Jugoslavije. Povijest turizma u socijalizmu*, ur. Karin Taylor i Hannes Grandits, Zagreb, Srednja Europa, 2013., 289.-399.
14. Supek, Rudi, *Omladina na putu bratstva: Psiho-sociologija radne akcije*, Mladost, Beograd, 1963.
15. Selinić, Slobodan, „Omladina gradi Jugoslaviju (Savezne omladinske radne akcije u Jugoslaviji 1946 - 1963)“, *Arhiv*, 1.- 2., 2005.
16. Senjković, Reana, *Svaki dan pobjeda: Kultura omladinskih radnih akcija*, Srednja Europa, Zagreb, 2016.
17. Senjković, Reana, *Omladinske radne akcije: Dizajn ideologije*, Umjetnička organizacija Kultura umjetnosti, Zagreb, 2017.
18. Šarić, Tatjana, Marijana Jukić, „Prilog proučavanja povijesne omladinske organizacije na temelju fonda Republičke konferencije Socijalističkog savjeta omladine Hrvatske (1942. – 1990.)“, *Arhivski vjesnik*, 1, 2013., 269.-288.
19. Vejzagić, Saša, „*The importance of youth labour actions in socialist Yugoslavia (1948.-1950.): A case study of the motorway "Brotherhood- Unity"*“, CEU, Budimpešta, 2013.

Internetski izvori

Petrović, Savo, I Kanadani su pjevali "Šamac – Sarajevo, to je naša meta", <https://www.xxzmagazin.com/i-kanadani-su-pjevali-samac-sarajevo-to-je-nasa-meta> , 4.8.2022.

SAŽETAK

Omladinske radne akcije organiziraju se tijekom i nakon Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji pod okriljem omladinske organizacije. Glavni cilj bio je obnoviti i izgraditi državu koja je bila pogođena ratnim razaranjima, no ne manje važan cilj bio je povezati mlade iz raznih krajeva zemlje promovirajući ideju bratstva i jedinstva, sloge i solidarnosti. Omladinci i omladinke bili su okupljeni u omladinske radne brigade i smješteni u brigadirskim naseljima. Uvjeti života i rada s godinama su se mijenjali te su sve važnije mjesto zauzimali zabava i korisnim sadržajima ispunjeno slobodno vrijeme. Rad kao primjere navodi neke od najvećih akcija poput izgradnje Autoceste bratstva i jedinstva te željezničkih pruga Brčko-Banovići, Šamac-Sarajevo i Beograd-Bar. Osim literature, rad se oslanja na dva intervjua vođena metodom usmene povijesti.

Ključne riječi: omladinske radne akcije, omladina, rad, slobodno vrijeme, socijalizam, Jugoslavija

ABSTRACT

The Youth Labour Actions in Yugoslavia

Youth labour actions were organized during and after the Second World War in Yugoslavia under the auspices of the youth organization. The main goal was to reconstruct and build a country that was destroyed by war, but no less important goal was to connect young people from different parts of the country by promoting the idea of brotherhood and unity, harmony and solidarity. Youth was gathered in youth labour brigades and accommodated in brigadier camps. Living and working conditions changed over the years, and entertainment and free time filled with useful content took an increasingly important place. The thesis brings as examples some of the largest actions such as the construction of the Highway of Brotherhood and Unity and the Brčko-Banovići, Šamac-Sarajevo and Belgrade-Bar railways. In addition to the bibliography, the thesis relies on two interviews done by the oral history method.

Keywords: The Youth Labour Actions, youth, work, free time, socialism, Yugoslavia